

Warszawa, dn. 6 listopada 2019 roku

OPINIA

Przedmiot opinii

Czy w stosunku do pacjentów zakładów leczenia odwykowego, wobec których wydano orzeczenie w przedmiocie zobowiązania do poddania się leczeniu odwykowemu dopuszczalne jest stosowanie przymusu bezpośredniego w celu zapobieżenia ich samowolnemu oddaleniu się z zakładu?

Analiza

Zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2018 r., poz. 2137 ze zm.) osoby, które w związku z nadużywaniem alkoholu powodują rozkład życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, uchylają się od obowiązku zaspokajania potrzeb rodziny albo systematycznie zakłócają spokój lub porządek publiczny jeżeli uzależnione są od alkoholu, zobowiązać można do poddania się leczeniu w stacjonarnym lub niestacjonarnym zakładzie leczenia odwykowego. Jednocześnie zgodnie z art. 32 ust. 2 ww. ustawy osoba, w stosunku do której orzeczony został obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu, związanemu z pobytem w stacjonarnym zakładzie leczenia odwykowego, nie może opuszczać terenu tego zakładu bez zezwolenia kierownika zakładu. Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi nie zawiera zakresu obowiązków kierownika podmiotu leczniczego związanego z zapobieżeniem samowolnemu oddaleniu się pacjenta zobowiązanego do poddania się leczeniu. Natomiast samowolne opuszczenie zakładu leczniczego przez osobę zobowiązaną do poddania się leczeniu stanowi uchylanie się od wykonania nałożonego obowiązku, konsekwencją czego jest przymusowe doprowadzenie do zakładu leczniczego – na zarządzenie sądu – przez organ Policji, zgodnie z art. 32 ust. 3 ustawy.

W pierwszej kolejności przypomnieć należy, że zgodnie z art. 41 ust. 1 Konstytucji RP każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie. Oznacza to bezwzględny wymóg wyłączności ustawy w regulowaniu wszelkich form ograniczania wolności i nietykalności osobistej. Ponadto jak zauważa Trybunał Konstytucyjny samo wystąpienie sytuacji, w której „dopuszczalne jest pozbawienie człowieka wolności, nie jest równoznaczne z usprawiedliwieniem stosowania w czasie takiego pozbawienia wolności dalszych środków ingerujących w szeroko rozumianą wolność człowieka.” (Wyrok TK z dnia 24 lipca 2013 r. sygn. akt: Kp 1/13). W omawianej sytuacji oznacza to, jak się wydaje, że z samego wprowadzenia zakazu opuszczania zakładu leczenia odwykowego przez

PARPA

PAŃSTWOWA AGENCJA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH
Aleje Jerozolimskie 155, 02-326 Warszawa | fax 22 250 63 60 | tel 22 250 63 25
e-mail: parpa@parpa.pl | www.parpa.pl

pacjenta zobowiązanego do poddania się leczeniu nie wynika jeszcze nadanie uprawnienia do czynnego i skutkującego ograniczeniem nietykalności osobistej przeciwstawiania się łamaniu tego zakazu. Ponadto uznać należy, że uprawnienie takie musiałoby wynikać z przepisu rangi ustawowej, który odnosiłby się w sposób nie pozostawiający wątpliwości do tej grupy pacjentów. Zauważyć należy, że ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi nie zawiera przepisów odnoszących się do kwestii stosowania przymusu bezpośredniego w celu zapobieżenia samowolnemu opuszczeniu zakładu leczniczego przez pacjenta zobowiązanego do leczenia odwykowego w trybie tej ustawy. Analizując natomiast regulacje ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2018 r., poz. 1878 ze zm.) zwanej dalej „ustawą o ochronie zdrowia psychicznego” zauważyć natomiast należy, że wprawdzie zgodnie z art. 34 „Wobec osoby przyjętej do szpitala psychiatrycznego bez jej zgody przymus bezpośredni można stosować, poza okolicznościami określonymi w art. 18, także wtedy, gdy jest to konieczne do dokonania niezbędnych czynności leczniczych, o których mowa w art. 33. Przymus bezpośredni można także stosować w celu zapobieżenia samowolnemu opuszczeniu przez tę osobę szpitala psychiatrycznego.”, to jednak istotne wątpliwości budzi możliwość zastosowania powyższego przepisu do pacjentów zobowiązanych do poddania się leczeniu odwykowemu. Wprawdzie zgodnie z art. 3 ust. 2 ilekroć przepisy ww. ustawy stanowią o szpitalu psychiatrycznym rozumie się przez to również inny zakład leczniczy podmiotu leczniczego w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, sprawujący całodobową opiekę psychiatryczną lub odwykową, dyskusyjne jednak wydaje się zaliczenie pacjentów zobowiązanych do poddania się leczeniu odwykowemu do kategorii osób przyjętych do szpitala psychiatrycznego bez ich zgody. W pierwszej kolejności zauważyć należy, że ustawa o ochronie zdrowia psychicznego posługuje się pojęciem „przyjęcie do szpitala psychiatrycznego bez zgody” ograniczając je do działań podejmowanych wobec osób chorych psychicznie (a zatem osób, u których występują zaburzenia psychotyczne), w przypadku których doszło do spełnienia przesłanek, wymienionych w art. 23, 24 i 29 tej ustawy. Zauważyć także należy, że inne regulacje odnoszące się do niedobrowolnego pobytu osób z zaburzeniami psychicznymi w szpitalu psychiatrycznym zawierają odrębne regulacje dotyczące stosowania przymusu bezpośredniego w stosunku do ww. pacjentów. Przykładowo wskazać należy chociażby art. 204a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2019 r., poz. 676 ze zm.), zgodnie z którym „Wobec sprawcy umieszczonego w zakładzie psychiatrycznym można stosować środki przymusu bezpośredniego na zasadach, w trybie i w sposób określony w przepisach o ochronie zdrowia psychicznego.” brak jest zatem podstaw do uznania, by art. 34 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego stanowił samodzielną podstawę do stosowania przymusu bezpośredniego wobec pacjentów innych niż umieszczeni na podstawie art. 23, 24 i 29 tej ustawy.

p.o. DYREKTOR
Rejestrowej Agencji Rozwiązywania
Probleatów Alkoholowych

Katarzyna Łukowska

PARPA

PAŃSTWOWA AGENCJA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH
Aleje Jerozolimskie 155, 02-326 Warszawa | fax 22 250 63 60 | tel 22 250 63 25
e-mail: parpa@parpa.pl | www.parpa.pl